

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A Btk. szankciórendszere

Szerző: Szántó Otília

konzulens: Dr. Balogh Ágnes

egyetemi docens

Keszthely, 2015. október 25.

I. Bevezetés

*„ A jövő kódexe nem lehet üres utánczás, nem lehet 'bővített kiadás',
nem lehet értéktelen kompromisszum, hanem csak egy logikai, praktikus
és esztétikus egységként megjelenő, határozott büntetőjogpolitikai,
ideológiai elveket követő egységes alkotás.*

*Az eljövendő kódexnek nem szabad „világnézeti büntetőjogot” kodifikálnia,
mert gyorsan elavulttá válhatik, de nem szabad arra sem törekednie,
hogy vértelen eklecticismussal a különböző irányokat összeegyeztesse.*

*Hanem egyfelől bele kell illeszkednie az immár kialakult új büntetőjogi fejlődés nemzetközi irányvonalába, s másfelől
magyar nemzeti alkotásnak kell lennie.”*

- Angyal Pál, 1937¹

A pályamunkám elkészítésének az volt a célja, hogy bemutassam a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény szankciórendszerét. Szerencsére a jogalkotó a büntetőjog dogmatikáját illetően már nem tudott újat mondani, hiszen az 1978. évi IV. törvényünk kellően kidolgozott volt. Mégis, az időközben bekövetkezett változtatások indokoltá tették egy olyan új kódex elkészítését, amely reflektál a körülöttünk végbement változásokra. Itt két megjegyzést szeretnék tenni:

- talán nem is lett volna szükség egy teljesen új kódex megalkotására, ha a kodifikáció idején megfelelő politikai, szakmai és társadalmi egyeztetésre kerül sor
- ha mégsem ezt a gondolatmenetet visszük tovább, hanem elfogadjuk az új kódex elkészítése melletti érveléseket, akkor azt kellene mondanunk, hogy a kodifikációs munkáknál jobban be kellett volna vonni a jogalkalmazói hivatásrendeket (bírószágok, ügyészségek).

A dolgozat elkészítéséhez leíró, elemző és összehasonlító módszereket választottam, valamint az egyes jogintézményeknél a bírói gyakorlatból is egy-egy jól ismert példát hozok majd fel.

Szerkezeti felépítését tekintve a történeti előzmények bemutatását követően, a kriminálpolitikai változásokon túl, a szankciórendszerünkön belüli legtöbbször alkalmazott büntetést, a szabadságvesztést, valamint egy új büntetési nemet, az elzárást fogom ismertetni.

¹ Angyal Pál: Büntetőtörvénykönyvünk revíziójának szükségessége. Különlenyomat a Magyar Jogászegyleti Értekezések 1937. évi 2. számából. Budapest, 1937. 10. In: Tóth Mihály: Remények és aggodalmak a negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél, Állam- és Jogtudomány, LII. évfolyam 2011, 454. o.

II. A büntetőpolitika alakulása

Mielőtt még a 2012. évi C. törvény szankciórendszerét kezdeném el tárgyalni, először szeretném elméleti alapvetésül tisztázni a kriminál- és büntetőpolitika egymáshoz való viszonyát. Első hallásra szinonim fogalmaknak tűnhetnek, holott ez korántsem van így.

Pallagi Anikó szerint a XX. században még egymással rokon fogalmak közé tartozott a büntető- és kriminálpolitika. A XXI. századra viszont már annyira felgyorsult a bűnügyi tudományoknak a fejlődése - és azokon belül is az egyes részterületek gyarapodása, valamint rétegződése -, amelynek következtében kiszélesedett a kriminálpolitika definíciója. Így e fogalomhoz tartozónak kell tekinteni az egyes jogalkotási- és jogalkalmazási nézeteken kívüli bűnmegelőzési, ill. az egyes deliktumokkal okozott hátrányok büntetőjogon kívüli eszközökkel történő helyreállítását is.² Tehát az új évezredre már kettévált e két fogalom, jóllehet a kriminálpolitikának szerves részét képezi a büntetőpolitika. Utóbbihoz tartozónak tekintjük az anyagi büntetőjogra vonatkozó célkitűzéseket és nézeteket, amelyek meghatározzák a bűncselekmények körét és a miattuk kiszabható büntetéseket.³ Az sem elhanyagolandó szempont, hogy a büntetőpolitika nemcsak a bűnügyi tudományokkal hozható összefüggésbe, hanem a jogpolitikával is közvetlen kapcsolata áll fenn. A társadalomirányítás a jogon keresztül tud megvalósulni, ezen belül is a jog egyrészt a társadalom vezetésének egyik alapvető szabályozó intézménye, másrészt a társadalmi együttélés meghatározó rendezője.⁴ Ennélfogva a jog és a politika folyamatos kölcsönhatásban áll egymással.

² Ligeti Katalin: Kriminálpolitika. In: A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve (szerk. Bordiró Andrea-Kerezi Klára): I. kötet, Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2009., 61. o. Hivatkozva: dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 4. o. letöltés ideje: 2015. február 21. - <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523>

³ Vö: Wiener A. Imre: Büntetőpolitika-büntetőjog. In: Büntetendőség-Büntethetőség. KJK-KERSZÖV, Budapest, 1999. 11. In: dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 4. o. letöltés ideje: 2015. február 21. - <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523>

⁴ Samu Mihály: Jogpolitika. A jog humanizálása. Akadémiai Kiadó, 2008. 29-30. o. In: dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 4. o. letöltés ideje: 2015. február 21. - <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523>

A büntető jogszabályok megalkotásánál felvetődik az a kérdés, hogy a jogalkotónak milyen alapelveket kell a megalkotásánál figyelembe vennie? A jogállami büntetőjog élén állónak kell tekinteni a szabadságot, a (jog)biztonságot, az emberi méltóságot és az univerzális emberi jogokat.⁵ Nagy Ferenc a törvényesség alapelvéből négy követelményt vezetett le, amely nem más, mint a felvilágosult modern jogállami büntetőjog lényege⁶:

- nullum crimen/nulla poena sine lege *previa*: az elkövetéskor hatályos törvény alkalmazásának követelménye és a visszaható hatály tilalma
- nullum crimen/ nulla poena sine lege *certa*: a törvényi rendelkezések pontosságának követelménye és a határozatlan büntetőtörvény, ill. büntetések tilalma
- nullum crimen/ nulla poena sine lege *scripta*: az írott büntetőtörvény követelménye és a bírói jog tilalma
- nullum crimen/ nulla poena sine lege *stricta*: a bírósági ítéletek bírói kötöttségének követelménye és az analógia tilalma.⁷

A magyar büntetőpolitikán belül a négy legfontosabb alapelv a következő: *Földvári József* által is princípiumként kezelt társadalom védelmének elve, a humanitás elve, az ultima ratio és kiváltképpen a koherencia elve, amelyeknek az érvényesülése a jogállami büntetőjog alkotásának a *conditio sine qua non*-jai.

Elfogadva *Földvári József* társadalom védelmének elvével⁸ kapcsolatos érvelését, ha a büntetőjog feladatát elsődlegesen az emberek közösségben való együttélésének védelmében tartjuk megállapíthatónak, akkor a büntetőpolitika fő rendező elvének a társadalom védelmének elvét kell megjelölni.

⁵ Albrecht 2010: 113-114. In: Nagy Ferenc: Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2013, 31.o.

⁶ Nagy Ferenc: Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2013, 32. o.

⁷ Balogh Ágnes-Tóth Mihály (szerk.): Magyar Büntetőjog, Általános Rész, Osiris Kiadó, Budapest, 2010., 34. o.

⁸ Földvári József: Kriminálpolitika, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987, 31. o. In: dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 5. o.

További követelmény a jogállami büntetőjoggal szemben, amelyre Jareborg⁹ is felhívja a figyelmet, nem más, mint a szükségesség és az arányosság követelménye.

A büntetőjog ezen alapelvi jellege abból indul ki, hogy a büntetőjog jogágak közül az emberek életébe a lehető legnagyobb beavatkozással van, így azzal szembeni követelmény, hogy csak akkor lehessen alkalmazni, ha más felelősségi formák már nem bizonyulnak elégségesnek a társadalmi együttélés rendjének biztosításában. Ez elsősorban a jogszabályalkotáshoz kapcsolódik, ugyanis azt az igényt fejezi ki, hogy egy cselekményt csak akkor nyilvánítson bűncselekménnyé a jogalkotó, ha ezt feltétlenül szükségesnek tartja. Ennélfogva a kriminál- és büntetőpolitikával szemben támasztott elvárás, hogy minden esetben vizsgálja meg azt, hogy szükségesnek látszik-e a büntetőjogi tényállás megalkotása, ezt követően azt kell eldöntenie, hogy milyen büntetés állhat arányban a tett súlyával. Ezt támasztja alá a 30/1992. (V.26.) AB határozat, amely szerint kimondja a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio, társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszerünk szankciós záróköve legyen.¹⁰ Kritikaként fogalmazható meg az elmúlt évtizedek jogalkotásával kapcsolatban, hogy az egyes érdekcsoportok általi modifikációk aláásták a büntetőjog „ultima ratio”-jellegét. Vagyis az eseti jogsértésekből gyakran elhamarkodott büntetőjogi tényállások születtek, aminek következtében az angol jogalkalmazói precedensjog helyett nálunk jogalkotói precedensjog megy végbe.¹¹

2.1. A kodifikáció közvetlen előzményei

1978. évi IV. törvény - régi Btk.-, a differenciáltabb szabályozásra törekedett. Leglényegesebb változtatása között tartjuk számon, hogy a halálbüntetés kivételes jellegét hangsúlyozva a szabadságvesztés végrehajtási fokozatainak a számát négyről háromra csökkentette le, ill. bevezette a pénzbüntetés „napi tételes rendszerét”, valamint lehetővé tette az egyes mellékbüntetések önálló alkalmazását is.

⁹ Jareborg, Nils: Criminalisation as Last Resort (Ultima Ratio) Ohio State Journal of Criminal Law, 2/2005. 528. o. In: dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 4. o. letöltés ideje: 2015. február 21. - <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523>

¹⁰ Balogh Ágnes-Tóth Mihály (szerk.): Magyar Büntetőjog, Általános Rész, Osiris Kiadó, Budapest, 2010., 35. o.

¹¹ Tóth Mihály: Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyv bölcsőjénél, Állam- és Jogtudomány LII. évf., 2011, 437. o.

Az Általános Részen belül helyezték el és három csoportba sorolva rendelte büntetni a bűnisméltés különböző formáit, súlyosságukat tekintve egyre hátrányosabb szankciókat fűzve azokhoz. A Különös Rész esetében kiemelésre méltó, hogy a törvénykönyv készítői megváltoztatták a fejezetek sorrendjét, előtérbe helyezve az élet, testi épség elleni bűncselekményeket vagy házasság, család, ifjúság, ill. a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket. További bűncselekmények között említjük meg az életveszélyt okozó testi sértést, a terrorcselekményt vagy a környezet,- természetkárosítást egyaránt.

Az időközben bevezetett novellák teljes mértékben átformálták a régi Btk.-ánk rendszerét. Hacsak a büntetési rendszert nézzük meg közelebbről, a teljesség igénye nélkül például megszűnt a szigorított őrizet (1989), majd a halálbüntetés alkalmazhatósága (1990), aztán előbb kivették a szigorított javító nevelő munkát (1984), majd azt hatályon kívül helyezték az „egyszerű” javító nevelő munkával együtt (1993), ill. csökkentették a közérdekű munkával kitölthető napok számát és bővítették a próbára bocsátás alkalmazási körét (1987). Ugyanígy változtak a vagyonelkobzás és az összbüntetésbe foglalás szabályai is.¹²

Az 1978. évi IV. törvény 1979. július 1-jével lépett hatályba. A kódex módosításainak száma 100, az Alkotmánybírósági döntésekkel együtt 102 volt, tehát a hatálybalépését követően bekövetkezett folyamatos változtatások azt eredményezték, hogy megbomlott a kódex egységessége, növelve a belső ellentmondások számát és mennyiségét, már-már a jogbiztonság határait is súrolva.¹³⁻¹⁴ A továbbiakban azokat a főbb büntetőpolitikát érintő fő irányvonalakat és jogintézményeket szeretném bemutatni, amelyek a 2000-es évektől kezdve meghatározó befolyást gyakoroltak a büntető anyagi jogra és annak az igazságszolgáltatásban is megnyilvánuló alkalmazására egyaránt.

¹² Boóc Ádám-Fekete Balázs (szerk.): *Il me semblait que j'étais moi-même ce dont parlait l'ouvrage - Liber Amicorum* Endre Ferenczy: Tóth Mihály: *A legújabb büntetőjogi kodifikáció kezdetei*, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2012. 282-286. o.

¹³ Dr. Kónya István: *A Btk. változásai, avagy a Btk. elmúlt évtizede*, Magyar Jog, 57. évf., 513. o.

¹⁴ Tóth Mihály: *Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél* (Tanulmányok), Állam- és Jogtudomány, LII. évf., 2011, 436. o.

2.2. Kriminálpolitika

Korinek Lászlóval egyetértve, a rendszerváltozástól egészen az új törvény megalkotásáig terjedő időszakot a szimmetrikus egyoldalúság jellemezte. Így a büntetőpolitikában minden politikai váltás egyúttal elég éles váltást is hozott magával, ami egyoldalú szempontokat preferált.¹⁵

Jobboldali kormányzás esetén a konzervatív nézetek erősödtek, míg baloldali vezetésnél a szociális-liberális nézetek kerültek előtérbe, amelyek nemcsak a büntető, de az egész társadalompolitikájukra is hatást gyakoroltak.

Az 1990. évi választásokon megalakult új kormány azt a célt tűzte ki, hogy megkísérli véghezvinni a politikai-gazdasági rendszerváltást. Erre az időre már sokat romlott a bűnözési helyzet, de mindenekelőtt állt a jogállami szervezetrendszer kiépítése. Az 1978. évi IV. törvény „büntetőpolitikai rendszerváltása” az 1993. évi XVII. törvényhez köthető, amelynek feladata volt a büntető jogszabályok hozzáigazítása a megváltozott állami berendezkedéshez. Összességében a novella az „ultima ratio” elvét követte, kiemelve azt, hogy a büntetőjogi beavatkozást mindig ésszerű korlátok közé kell szorítani.

A soron következő 1994. évi májusi választások után, az megválasztott új kormány a választási programjában az ígéretet tette, hogy erősebb fellépést fog mutatni a bűnözéssel szemben, ennek érdekében átfogó program kidolgozását és végrehajtását kezdeményezte, valamint megkezdődtek a jogharmonizációs egyeztetések az uniós csatlakozásunkhoz.

1998-ban megválasztott konzervatív, jobboldali kormány a büntetőpolitikájával adekvát, represszív szabályozást irányozta elő. Ennek eleget is tett a ciklusban, holott annak kezdetekor a bűnözési ráta a 600 000-t is megközelítette az ismertté vált bűncselekmények körében. Ennek megfogalmazása az 1998. évi LXXXVII. törvényben öltött testet, amelyben egyértelműen a „law and

¹⁵ Korinek László: A büntetőpolitika irányelvei Magyarországon. In: A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005 (szerk.: Jakab András - Takács Péter). I. kötet. Gondolat-ELTE ÁJK, 2007, 482. Idézi: dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 11. o. letöltés ideje: 2015. február 26. - <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523>

order” vagy keménykéz-politikája fogalmazódott meg.¹⁶ Ehhez a törvényhez kapcsolódott a határozott ideig tartó büntetéseknél a büntetési tételkeretre alkalmazandó középértéket és vezette be a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést. Kicsit eltérően, de a kábítószer-probléma vonatkozásában már a zéró-toleranciát hirdette meg.

2002-ben ismét szocialista kormányzás kezdődött el és már törvényszerűnek mutatkozott, hogy az előbbi ciklus politikáját el fogja vetni. Szinte teljes mértékben hatályon kívül helyezte az 1998. évi novellát, majd a 2003. évi II. törvénnyel visszatért a korábbi liberális felfogáshoz.

Cinikus módon reagált arra a tendenciára, hogy a bűnözés növekedésére sem tudott a jobboldali kormány a szigorú törvényeivel megfelelően reagálni, kvázi nagyobb kárt csináltak, mint hasznot, hiszen áttekinthetetlenné tették a büntetőjog rendszerét. Hozzáteszem, kissé utópisztikusnak tűnt az, hogy a ciklus végére egy új, egységessel kódexet tudtak volna megalkotni a probléma tényleges kezelése helyett.

2006-ban ismét baloldali kormány került hatalomra és kimondta, hogy a továbbiakban folytatni kívánja a 2003-ban meghirdetett kriminálpolitikai stratégiát. Ezt a Nyugat-Európában már jól ismert ún. „kettős nyomtávú büntetőpolitikával” kívánta elérni, amelynek az volt a lényege, hogy társadalomra nagyobb mértékben veszélyt jelentő, súlyos bűncselekményt elkövetőkkel szemben hosszú tartamú szabadságvesztést szabott ki, míg a társadalomra kisebb fokban veszélyes bűncselekmények elkövetőivel szemben lehetővé tette az elterelő, alternatív büntetések kiszabását, amelyek egyben prevenciók célját is szolgálták. Ez azt jelentette, hogy a büntetőpolitika feladata nemcsak az anyagi jogi szabályok meghatározásában látta (nűncselekmény+szankció), hanem a végrehajtási feladatok megállapításában is, amellyel egyidejűleg a büntetőpolitika fogalmát már a kriminálpolitika fogalmának rangjára emelte. *Pallagi Anikó* álláspontjával

¹⁶ Nagy Ferenc: A magyar büntető anyagi jog (át)alakulása a rendszerváltozás óta. In: A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005 (szerk. Jakab A. és Takács P.). I. kötet. Gondolat-ELTE ÁJK, Budapest, 2007, 437. Idézi: dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 9. o. letöltés ideje: 2015. február 26. - <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523>

egyértéve én szerintem sem lenne célszerű a bűnmegelőzés állami feladatait belevinni egy kódexbe¹⁷, hanem azt például a helyreállító igazságszolgáltatás keretében lenne célszerű elhelyezni:

Társadalompolitikai intézményrendszer			Büntetőpolitikai intézményrendszer		
Gyermek és családvédelem	Oktatás	Közösségi kezdeményezések	Bűnmegelőzés	Az ig. szolg. ügyészi, bírói szakasza	Az ig. szolg. büntetés végrehajtási szakasza
- családi csop. konferencia	- mediáció, - resztoratív gyakorlatok az iskolában	- lakossági körmodellek, - mediáció	- nemzeti stratégia, - projekt-támogatások	- büntetőügyi közvetítés	- családi csop. konferencia a szabadulás előtt, - jóvátétel a közösség számára ¹⁸

A 2006. évi őszi zavargások következményeképpen többszöröződtek a közbiztonságot, köznyugalmat sértő bűncselekmények. A 2008-ban begyűrűző gazdasági válság még tovább rontott a helyzeten, hisz a nehéz helyzetben elő közép,- és szegényrétegeket egyre inkább az erőszakos vagyon elleni bűncselekmények elkövetésére sarkallta. Nem sokáig váratott magára a kriminálpolitikában ismételten bekövetkező szigorítás igénye, ennek eredménye pedig a 2009. évi LXXX. törvény (Bn.) lett¹⁹, amely hármast célt hivatott szolgálni:

ad1. Minél szigorúbb és hatékonyabb fellépést szorgalmazott a súlyos, erőszakos bűncselekményekkel szemben. Ennek érdekében szigorította visszaesőkkel szemben alkalmazott hátrányokat, bevezette a többszörös visszaesők csoportján belül az erőszakos többszörös visszaeső fogalmát. Utóbbi kizárt a feltételes szabadságra bocsátásból és a büntetése még különös

¹⁷ Domokos Andrea: A büntetőpolitika koncepcióiról, Rendészeti Szemle, 2007/7-8. 99. o. In: dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 10. o. letöltés ideje: 2015. február 26. - <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523>

¹⁸ A helyreállító igazságszolgáltatás szemléletének megjelenése a társadalmi intézmények különböző szintjein Magyarországon. In: Fellegi Borbála - Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon. Budapest, Napvilág Kiadó, 2009. 186. o.

¹⁹ dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 9-11. o. letöltés ideje: 2015. február 26. - <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523>

méltánylást érdemlő esetben sem enyhíthető, minden esetben végrehajtandó szabadságvesztésben részesítendő. Az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntetendő bűncselekmények vonatkozásában 15 évről 20 esztendőre növelte a határozott ideig tartó szabadságvesztés lehetséges felső határát.

ad2. A sértettek fokozottabb védelme érdekében bevezetésre került az áldozatorientált kriminálpolitika. Ezek közül jelentős áttörést ért a jogos védelem kiszélesítésének a lehetősége (a szabályozás kiegészült a megelőző jogos védelemmel). Itt következes volt a kodifikátori munka, hiszen a jogtalan támadóra telepítette a kockázat viselését. Ennek értelmében a megtámadott, ha ijedtsége vagy menthető felindulása következtében lépi túl az elhárítás szükséges mértékét, attól függetlenül nem lesz büntethető, hogy a támadáskori érzelmi reakciók az elhárítás mértékénél felismerési képességét korlátozták-e vagy nem.

Nemcsak az élethez igazította a jogszabályt, de egyúttal tágította a régi Btk. 29. §-ának az alkalmazási körét is. Óvatosságra int, hiszen a köztudatba átment olyan fogalmakat kell másként kezelni, mint a „szükségesség”, „arányosság”. Érdekesség, hogy az arányosság kritériumai a törvény sosem tartalmazta, míg a 15. számú irányelv igen. Módosításra került a tevékeny megbánás intézménye is. Az értelmező rendelkezések között találjuk már a védekezésre képtelen személyek fogalmát, de a Különös résznél súlyosabb büntetés kiszabását rendelte alkalmazni az emberölésre, az önbíráskodásra, ill. a kifosztás tényállásánál új elkövetési magatartásként nevesítette a védekezésre képtelen személytől jogtalan eltulajdonítás végett történő dolog elvételt.

ad3. Alapjaiban megváltoztatta, gyakorlatilag teljesen összekeverte a szankciórendszert. A pénzbüntetés alsó- és felső határát felemelve, a korábbi 3000 és 10 800 000 Forintról 75 000 és 108 000 000 Forintra (2010. január 1-jétől egy napi tétel összege 2500 Forint volt). A Legfelsőbb Bíróság mind a formális, mind az informális megnyilatkozásaiban azt az álláspontot képviselte, hogy a napi tételes összegnek mindössze 1000 Forinttal történő megemelése fogadható el, az ezzel ellentétes büntetés kiszabása „látens” szabadságvesztés kiszabásához vezethet.

A büntetőjog ultima ratio (szubszidiárius) jellegéből következik, hogy fel kell mérni azt, hogy egy adott társadalom (bűnelkövető) tagjai mit bírnak el, hiszen az így felemelt napi tételes összegeknél sokszor még részletfizetés árán is képtelen a vádlott a kiszabott büntetésének eleget tenni, és akkor még nem is beszéltünk a sértett által támasztott esetleges polgári jogi igényről.²⁰

Egyetértek *Tóth Mihály* véleményével, aki azt mondta az új Btk. előkészítő munkálatai során, hogy az új törvénynek a megalkotásánál mindenekelőtt szem előtt kellett volna azt is tartani - ellentétben az eddigi politikai irányváltásokkal -, hogy *„csak egy új, korszerű és koherens törvény megszerkesztésének az igényét, nem pedig a mindenáron való újítani akarás hamis kényszerét, vagy egyoldalú igények gyakran populista felkarolását tartanak szem előtt.”*²¹

Ha végigkövetjük a büntetőpolitikai irányváltások menetét, láthatjuk, hogy mindig, amikor kormányváltásra került sor, ezzel együtt a büntető igazságszolgáltatás tartalma, ill. jellege is megváltozott.²²

²⁰ Kónya István: A Btk változásai, avagy a Btk elmúlt évtizede, *Magyar Jog*, 9/2010. 514-516. o.

²¹ Tóth Mihály: Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél (Tanulmányok), *Állam- és Jogtudomány*, LII. évf., 2011., 438. o.

²² Szántó Otília: Változások a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények körében, Új irányok és hangsúlyok, OTDK-dolgozat, 2014, 17. o.

kompromisszumos-modell	nulla-tolerancia
defenzív	offenzív
<i>Közös cél:</i>	
- egyének, közösségek, közérdek, államérdek védelme büntetéssel fenyegetés és büntetések alkalmazása révén	
<i>Cél:</i>	
- egyének védelme a hatalom túlkapásaival szemben	- közreműködés a problémák megoldásában
<i>Megközelítés:</i>	
- jogbiztonságot, igazságszolgáltatást nem lehet alárendelni a bűnmegelőzési igényeknek	- gyors reagálás a társadalmi problémákkal szemben
- állam potenciális ellenég	- állam szövetséges
<i>Jellemzők:</i>	
elvek, garanciák	módszerek, következmények:
- klasszikus iskola elvei, tisztességes eljárás követelményei, kriminalizálás „végső eszköz”, bűncselekménnyé nyilvánításnak érték kifejező eszköze van	- büntetőeljárás „racionalizálása” költségcsökkentés érdekében (szakértő kirendelése), represszió növelése a büntető igazságszolgáltatás minden területén, legitim érdekek vagy értékek fenyegetése vagy megsértése elegendő indoka a kriminalizálásnak (módszerek) - büntetőjog sokszor „első eszköz”, pedagógia, paternalista célokra használják, túlkriminalizálás ügyhátralékot képez, döntési jogkörök bíróságtól ügyészség, ügyészségtől a rendőrség felé, börtönnépesség növekedése (következmények) ²³

2.2.1. Irányzatok a büntető igazságszolgáltatáson belül

Napjainkban uralkodónak tekintett neoklasszikus vagy pozitivista igazságszolgáltatási rendszer mellett egyre nagyobb népszerűségnek örvend a resztoratív vagy helyreállító igazságszolgáltatás. Ennek lényege akkor érthető meg a legjobban, ha összehasonlítjuk a főbb alapelveit az eddigi igazságszolgáltatási rendszerek alapelveivel is.

Az összehasonlítás szempontjai a következők:

- 1) ideológia, elméleti alapok
- 2) elérni kívánt célok

²³ N. Jareborg: Id. m.: 20. o., 24. o., In: Lévay Miklós: A büntetőjog társadalmi szerepének változása Magyarországon 1985-től 2005-ig, Magyar Jog, 2006/12. 710-711. o. In: Szántó Otília: Változások a kábítószerral kapcsolatos bűncselekmények körében, Új irányok és hangsúlyok, OTDK-dolgozat, 2014, 18. o.

3) alkalmazott vagy alkalmazandó eszközök.

Az elmúlt közel két évszázad meghatározó igazságszolgáltatási rendszerei egyrészt a retributív/megtorló, másrészt a preventív megelőző rendszerek voltak. Már az elnevezésük is magában foglalja az általuk elérni kívánt célokat, értékelésük az alábbiakban foglalható össze:

a) a retributív vagy megtorló igazságszolgáltatási rendszer elsősorban a fejlett európai államokban, a polgári forradalmak hatására alakult ki az 1700-1800-as évek elején. Eszerint a bűncselekmény a szabad akarat következménye, csak az egyén mérlegeléstől függ az, hogy milyen magatartást fog tanúsítani, éppen ezért a bűnösség megállapítása után „tett-arányos” büntetés indokolt és igazságos. E felfogás szerint csak az ilyen büntetések állíthatják helyre a megsértett jogrendet, és csak az állam által alkalmazható szankció alkalmas a társadalom igazságérzetét csillapítani. Ebben a rendszerben maga az igazságszolgáltatás két szereplőre, az elkövető és az állam viszonyára koncentrálódott, az igazságszolgáltatás hatókörén az áldozat, a bűncselekménnyel okozott kár kívül esett, sőt sok esetben nem is került sor a jóvátételre. Ezzel magyarázható a társadalom részéről egyre inkább fokozódó szigor követelése, például a halálbüntetés mellett szóló érvek hangoztatása.

b) a preventív célú vagy másként pozitivistá szemlélet: a bűnös emberi magatartásokban meghúzódó törvényszerűségeken alapul. E következtetésre Nyugat-Európában az 1820-as években jöttek rá a bűnügyi statisztikai adatok alapján. A kriminológia atyjának is tekintett *Adolphe Quetelet* elemezte elsőként a statisztikai adatokat, és arra a megállapításra jutott, hogy ahogyan a természeti és társadalmi jelenségeket törvényszerűséget határozzák meg, ez ugyanúgy igaz a bűnös emberi viselkedésre is. Ezt a nézetrendszert igazolták a XIX. század második felétől jelentkező kriminálszociológiai- és antropológiai irányzatok.²⁴⁻²⁵

Mindezek alapján az egyes magatartásformákat közvetlenül az ember pszichikus állapotától és az objektív szituációktól tették függővé, közvetve a személyiségre hatást gyakorló múltbeli környezeti és genetikai okokra vezették vissza. Egyéniesítés zajlott, „tettes-büntetőjog” volt a meghatározó,

²⁴ Quetelet, A. Sur l'homme et développement de ses facultés ou essai de physique sociale, 1935. In: Vigh József: Új irányzat a büntető igazságszolgáltatásban, 600. o. Györgyi Kálmán ünnepi kötet, Bibliotheca Iuridica, Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának tudományos kiadványai, Libri Amicorum, 11. 2004.

²⁵ Liszt F. Lehrbuch des deutschen Strafrecht, 1905. In: Vigh József: Új irányzat a büntető igazságszolgáltatásban, 600. o. Györgyi Kálmán ünnepi kötet, Bibliotheca Iuridica, Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának tudományos kiadványai, Libri Amicorum, 11.

hiszen figyelembe vették az elkövető személyi, társadalmi körülményeit vagy éppen genetikai adottságait is. Ebből adódóan kizárólag a megtorlás nem lehet a büntetés fő célja, mivel éppen ellenkezőleg a megelőzésre kellene nagyobb hangsúlyt fektetni.

Ehelyütt szólni kell az ún. „treatment-ideológiáról”, amely nem mást, mint az elkövetőkkel való bánásmódot, nevelést, kezelést, ezek milyenségét jelenti, valamint megelőzési, speciál- és preventív célokat követését. Ezzel a nézettel szimpatizálók szerint a tetterányos büntetési rendszer idejétmúlt, elavult. A XX. század folyamán ennek az irányzatnak a hódítása a büntető anyagi- és eljárásjogon belül további differenciálódást eredményezett (pl: fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések).

c) kárhelyreállító igazságszolgáltatás: Elöljáróban meg kell azt jegyezni, hogy a valóságban a preventív célú igazságszolgáltatás elveinek kidolgozása és a gyakorlatban történő alkalmazása a kívánt célt nem tudta elérni, hiszen az eljárások zömmel a jogszolgáltatáson kívül ott megrekedtek, hogy a sértettek vagyoni vagy egyéb sérelmeinek a reparálására nem vagy csak kis mértékben kerül sor.

Érthető azon vélemények felerősödése, amelyek a büntető igazságszolgáltatás működésével szembeni elégedetlenséget fejezik ki. Megegyezés van abban, hogy a konfliktusok kezelésére létrejött intézmények túlságosan eltávolodtak abból a közegből, amelyekben maga a konfliktus keletkezett.

Ligeti Katalin álláspontját elfogadva, *Gönczöl Katalin* is azt a nézetet vallja, hogy a büntetőjog és jogintézményeinek nem valamilyen „magasabb igazságosság” megtestesítőjeként, hanem célhoz kötötten kell érvényesülniük²⁶. *Ligeti Katalin* szerint azon kívül, hogy a büntetőjogtól elvárt az igazság szolgáltatása, valamint a rend helyreállítása, éppúgy fontos a sértett számára történő jóvátétel is. Azaz, úgy kell az elkövetők és a sértettek számára érthető és értékelhető módon szolgáltatni az igazságot, hogy ezzel a norma és annak erkölcsi tartalma is erősödjön. Ráadásul úgy, hogy jogállami módon és keretek között megtartva, egyúttal prevenciók célokat is el kell érnie, vagyis hozzá kell járulni hasonló jellegű bűncselekmények megelőzéséhez.

²⁶ *Ligeti Katalin*: A humánus büntetés. Élet és Irodalom (2005), In: *Gönczöl Katalin*: A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája, Büntetőjogi Kodifikáció, 7. évf., 2007, 2. szám, 1. o.

Gönczöl Katalin e célok elérését a helyreállító igazságszolgáltatás (restorative justice) filozófiájának bevezetésével lehetne elérni. Ennek alapjául a resztoratív igazságszolgáltatási koncepció a bűncselekmény áldozatát helyezi az eljárás középpontjába, fő feladata az áldozat kártalanítása, a bűncselekmény előtti állapot visszaállítása lesz. Arra az álláspontra jutott, hogy ez a filozófia a meglévő jogintézmények keretein belül, azok megőrzése mellett alkalmas lehet a jövő büntetőpolitikában bekövetkező szemléletváltásra. Alkalmazásával a büntetés új értelmet kap, csökkenhet az olykor szükségtelen, megtorló elem, és egyúttal növekszik a megbüntetés racionalizálása. Természetesen ezek nem járhatnak a klasszikus büntető igazságszolgáltatás értékeinek, garanciarendszerének a veszélyeztetésével.

Az állami büntető hatalmat nem válthatja ki a helyreállító eljárás, inkább csak új szempontokkal egészítheti ki azt. A kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetőivel szemben szintén nem maradhat el a társadalmi rosszallás kifejezésre juttatása. Ha ez nem lenne, kiürülne a büntetőjogi felelősségre vonás vagy összemosódhatna a polgári jogi kárhelyreállítással. Egyértelmű állást kell foglalnia arról, hogy az általa büntetendőnek nyilvánított magatartásformákat elítéli és amelyek nem maradhatnak szankció nélkül. Igaz megbánásra, büntudatra senkit sem lehet kötelezni, viszont, ha megbánó magatartást tanúsít a vádlott, erre a rendszernek reagálnia kell. Az elkövetőknek ahhoz, hogy visszanyerjék teljes jogú tagságát a társadalmon belül szükségük van a „megbüntetés élményére” (penantial burden).

Duff szerint az út, amely elvezet a bűnhődéstől egészen a megbocsátásig, nem maradhat el az ezt kiegészítő megbánástól és az reintegrációhoz szükséges társadalmi segítségnyújtás igénybevételétől sem²⁷.

A büntetőjog és a helyreállító igazságszolgáltatás elveivel teljesen ütközne az, ha például azzal fejeződne be egy büntetőeljárás, hogy a jó módú elkövető egyszerűen megtéríti a sértettnek az általa okozott kárt. Ennek inverze az, ha például az elkövetőt pont azért zárnák ki a helyreállító igazságszolgáltatásból, mert anyagi, szociális helyzeténél fogva képtelen lenne arra. Hozzáteszem a kiengesztelésnél az anyagi javak juttatásán kívül más mód is lehetséges, pl. ilyen a természetbeni

²⁷ Duff, R. A.: *Punishment, Communication and Community*, Oxford University Press, (2001), 109-112. o.

szolgáltatás, de ami igazán fontos lehet a sértett számára az a nyilvános bocsánatkérés. Ráadásul, amikor egy pedofil elkövető kiskorúak sérelmére követ el szexuális erőszakot, szóba sem jöhet a megegyezés lehetősége.

Bárándy Péter értelmezése szerint „a büntetőeljárásban a sértett és az elkövető önkéntes vállalása alapján a büntetőeljárásból ideiglenesen kiágazó, mediátor által vezetett folyamat, amelynek eredményét a büntetőhatóság az alapeljárásba visszacsatolva, a bűnösség megállapításánál vagy a büntetés kiszabásánál alapvető szempontként veszi figyelembe.”²⁸

A 2012. évi C. törvényt megelőző kodifikációs munkálatok során igyekeztek a szankciórendszer kialakításánál arra is figyelemmel lenni, hogy a büntetőjog lehetővé tegye a bűncselekmény-adekvát válaszokat. Ennek érdekében a bűncselekményt és a büntetést a lehető legszorosabban kellett összekapcsolni, és tekintettel is kellett lennie arra, hogy a kiszabásra kerülő szankciók típusa, súlya, szigora jobban is illeszkedjen a bűncselekmény tárgyi súlyához, az elkövető személyi körülményéhez. Mindemelett a bűncselekményekkel adekvát szankcionálás megkívánta az új, szabadságvesztéssel nem járó büntetések bevezetését. Példának okáért egy több évre kiterjedő járművezetéstől vagy foglalkozástól eltiltás nagyobb célt szolgálhat, mintha az elkövetőt egy viszonylag rövid tartamú szabadságvesztésre ítélnék. Természetesen a legsúlyosabb, erőszakos bűncselekmények elkövetőivel szemben továbbra is indokoltnak tartom a „kemény kéz” politikájának a fenntartását.²⁹

Ahogy a fentiekből kiderül, a helyreállító igazságszolgáltatásnak sokféle értelmezése létezik, sokak által csak „ernyő-filozófiának” nevezett irányzatról van szó, de ha egy kellően átgondolt kódex megalkotásánál, megfelelően sikerül a „finomhangolást” elvégezni a jogalkotóknak, a jövőre nézve akár egy új stratégia vezérelve is lehet a közbiztonság megteremtésében.

²⁸ Bárándy Péter: A közvetítői eljárás büntető ügyekben [megjelenés alatt] (2007), In: Gönczöl Katalin: A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája, Büntetőjogi Kodifikáció, 7. évf., 2007, 2. szám, 5. o.

²⁹ Ligeti Katalin: A humánus büntetés. Élet és Irodalom (2005), In: Gönczöl Katalin: A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája, Büntetőjogi Kodifikáció, 7. évf., 2007, 2. szám, 6. o.

Gönczöl Katalin arra is rámutatott, hogy ennek segítségével növekedhet a büntetőpolitika társadalmi elfogadottsága, hosszabb távon helyreállhatna az igazságszolgáltatásba vetett hit is.³⁰

A retributív, preventív és a resztoratív igazságszolgáltatási rendszereknek még a fejezet elején található szempontok alapján történő összehasonlítása a következőképpen néz ki:

	retributív/klasszikus	preventív/pozitívista	restoratív/kárhelyreállító
ideológiai alap	szabad akarat	determinizmus/ bűnös emberi magatartás törvényszerűsége	determinizmus, bűnözés törvényszerű volta
cél	megtorlás, elrettentés	speciális - generális	kárhelyreállítás, megelőzés
eszköz	„tettarányos” büntetési rendszer	individualizált büntetés, tanítás, nevelés	elkövető és az áldozat megbékélése vagy az állami kártérítés, individualizált büntetés ³¹

III. Az új Btk. szankciórendszere

3.1. A szankciórendszerről általában

Az új Btk. szankciórendszere a legutóbbi, 2009. évi LXXX. törvény (Bn) által bevezetésre került rendelkezéseken alapszik, amelyek igaz, 2013. június 30-át követően hatályukat veszítették, de az általános rész koncepcionális változtatására nem került sor, csupán kisebb módosításokkal élt a jogalkotó.

Büntetőjogunk szankciórendszere dualista jellegű, ami azt jelenti, hogy a jogkövetkezmények két csoportját különböztethetjük meg: a büntetéseket és az intézkedéseket. Céljukat tekintve sem lehet köztük különbséget tenni, ennél fogva irányadó rájuk a Btk. 79. §-a, amely szerint a büntetés

³⁰ Johnstone, G.: Restorative Justice Cullompton, Willan Publishing, 2002. In: Gönczöl Katalin: A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája, Büntetőjogi Kodifikáció, 7. évf., 2007, 2. szám, 6. o.

³¹ Vigh József: Új irányzat a büntető igazságszolgáltatásban, 601. o. Györgyi Kálmán ünnepi kötet, Bibliotheca Iuridica, Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának tudományos kiadványai, Libri Amicorum, 11. 2004.

kiszabásának és az intézkedés alkalmazásának célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el. Mégis e két fajta szankció között alapvető különbség az alkalmazásuk feltételében van, azaz büntetés kiszabására csak akkor kerülhet sor, ha a bűncselekmény elkövetése miatt a bíróság megállapítja az elkövető büntetőjogi felelősségét. Ezzel ellentétben intézkedés alkalmazására sor kerülhet tényállásszerű cselekmény megvalósulásánál is. Hozzá kell tenni, hogy a büntetések elsődleges, míg az intézkedések másodlagos jellegű szankciók.³²

A büntetéseket a hatályos Btk. 33.§-a taxálja:

- a) a szabadságvesztés,
- b) az elzárás,
- c) a közérdekű munka
- d) a pénzbüntetés
- e) a foglalkozástól eltiltás
- f) a járművezetéstől eltiltás
- g) a kitiltás
- h) a sportrendezvények látogatásától eltiltás
- i) a kiutasítás.

Az intézkedéseket a törvény a 63.§-ban sorolja fel, ezek a következők: megrovás, próbára bocsátás, jóvátételi munka, pártfogó felügyelet, elkobzás, vagyonelkobzás, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele, kényszergyógykezelés. Alkalmazásukra vonatkozó szabályokat a 63. § (2)-(4) bekezdések tartalmazzák:

- megrovás és próbára bocsátás önállóan, büntetés helyett alkalmazható intézkedések
- jóvátételi munka önállóan, büntetés helyett alkalmazható intézkedés, amely mellett alkalmazható a pártfogó felügyelet, elkobzás és vagyonelkobzás
- pártfogó felügyelet mindig csak valamely büntetés vagy intézkedés mellett szabható ki.
- az elkobzás és vagyonelkobzás önállóan, és büntetés vagy intézkedés mellett is alkalmazható

³² Balogh Ágnes - Hornyák Szabolcs - Makai Lajos: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, Menedzser Praxis, Budapest, 2014. 116-120. o.

- elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele önállóan, valamint büntetés vagy más intézkedés mellett is alkalmazható
- javítóintézeti nevelés alkalmazása önállóan, büntetés helyett is történhet.
- a kényszergyógykezelés önálló alkalmazásáról a Btk. ugyan nem rendelkezik, de a Be. igen.

Mivel a kóros elmeállapotú vádlott a kizáró ok következtében nem büntethető, a Be. 331. § (2) bek. úgy rendelkezik, ha a kóros elmeállapota miatt felmentett vádlott kényszergyógykezelésének feltételei fennállnak, akkor elrendeli a kényszergyógykezelését.

A büntetés alapfogalom jellegére lehet következtetni a bűncselekmény fogalmának törvényi meghatározásából, amely a többi ismérven kívül, úgy hangzik, olyan cselekmény, „amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli”.

Ezek közül új büntetési nemként jelentkezik az elzárás és a sportrendezvények látogatásától eltiltás, viszont a kiutasítás önálló büntetési nemmé lépett elő. Egyedüli mellékbüntetés a továbbiakban a közügyektől eltiltás. Már nem alkalmazzák a részben felfüggesztett szabadságvesztést, helyette maradt a két évet meg nem haladó szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése.³³

Ahogy az egyes büntetőpolitikai irányzatokból is kitűnt, egyértelműen látszik az új kódexen a következetes szigor, amit láthatunk a visszaeső elkövetőkkel szembeni büntetéseken, valamint a szabadságelvonással járó joghátrányok kibővülésén is. Ezt támasztja alá az is, hogy jelentősen emelkedett a határozott ideig és életfogytig tartó szabadságvesztések tartama, a „három csapás” szabályának fenntartása, és a Különös részben kizárólagosan szereplő szabadságelvonással járó fenyegetettség. A Btk. Különös részében már az egyes bűncselekmények büntetési tételeiben a szabadságelvonás, azon belül is a szabadságvesztés és az elzárás szerepel. Tehát az új Btk. -ból kikerült a csak pénzbüntetéssel fenyegetett bűncselekmények köre. Hasonlóan nem tartalmaz alternatív, vagyis a szabadságvesztés mellett vagy helyett közérdekű munkával vagy

³³ Nagy Ferenc: A szankciórendszer, Tanulmány, Jogtudományi Közlöny, LXX. évf., 1/2015., 2. o.

pénzbüntetéssel fenyegetést sem. Viszont ez nem zárja ki azt, hogy enyhébb büntetést lehessen alkalmazni.

A szigorítási tendenciákkal szemben azért megfigyelhetők a kódexen belül az enyhítés irányába mutató szabályok. Ilyen például a pénzbüntetés egy napi tétel összegének vagy a járművezetésétől eltiltás alsó határának a leszállítása is.

3.1.1. A szabadságvesztés

Az új kódex a szankciórendszeren belül központi helyet tulajdonít a szabadságvesztés büntetésnek. Az Általános részen belül egyrészt bővült a szabadságelvonással járó szankciók és azok alkalmazásának köre, valamint másrészt az ennek elkerülését lehetővé tevő rendelkezéseket is átalakították, a felelősségi rendszerből eltűnt a részben felfüggesztett szabadságvesztés.³⁴

A Btk. 34. §-a értelmében a szabadságvesztés határozott ideig vagy életfogytig tart. Ennek tartalmát illetően szigorítást vezetett be a jogalkotó, hiszen a generális minimum két hónapról három hónapra, míg a generális maximum pedig öt évvel növekedett. Az általános szabály szerint a felső határ tizenöt évről húsz évre ugrott, bizonyos törvényben meghatározott eseteknél (bűnszervezet, különös/ többszörös visszaeső, halmazati vagy összbüntetés esetén) a szankció tartama huszonöt év lett. Ezek az időintervallumok elegendőek ahhoz, hogy az elítélt elgondolkodhasson a büntetés szigorú voltáról és alkalom nyíljon a nevelésére.

A szabadságvesztés legrövidebb időtartamát a törvény három hónapban határozta meg, ennek megalkotásánál figyelembe vette a rövid tartamú szabadságvesztés visszaszorítására irányuló nemzetközi tendenciákat is. A rövid tartam elutasítása helyett az utóbbi időszakban már differenciáltabb megítélés lépett előtérbe. Kiemelik a pozitív hatásait is, mert nyomatékos figyelmeztetést, pszichés sokkhatást válthat ki, de a negatív hatások is enyhíthetők a végrehajtás reformja révén.

³⁴ Kadlót Erzsébet: Az új Btk. szankciórendszerének lehetséges kihatásai az ítélkezési gyakorlatra, Fundamentum, Az emberi jogok folyóirata, 4/2013. 104. o.

A szabadságvesztés-büntetésnek három végrehajtási fokozatát különböztetjük meg és sajnos megmaradt a fegyházbüntetésnek a kazuisztikus szabályozási módja is. A fokozatokba történő besorolást mindenekelőtt a bűncselekmény súlya határozza meg: vétség esetén fogházban, büntett miatti szabadságvesztést börtönben, a legsúlyosabb bűncselekményeket pedig fegyház fokozatban kell letölteni. Kivételt jelentenek ez alól a visszaesők, mert az ő esetükben a vétség miatt kiszabott szabadságvesztést is börtönben, a többszörös visszaesők, valamint a bűnszervezetben elkövetett bűncselekmények esetén fegyházbüntetés az irányadó, valamint akit olyan szándékos bűncselekmény miatt ítétek szabadságvesztésre, amelyet korábbi, határozott ideig tartó végrehajtandó szabadságvesztésre ítélese után, a végrehajtás befejezése vagy a végrehajthatóság megszűnése előtt követett el.

Kizárás indoka ez esetben az, hogy az elítélre mégsem hatott az, hogy szabadságvesztés hatálya alatt áll. Annak nincs jelentősége, hogy szándékos vagy gondatlan bűncselekmény miatt ítélték el, azonban, ha az újabb végrehajtandó szabadságvesztésre ítélet gondatlanul elkövetett bűncselekmény miatt történik, a törvény már a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki.

Aki a szabadságvesztés végrehajtásának befejezése előtt követi el a bűncselekményt, ennek megállapítása a következő esetek szolgálnak:

- végrehajtandó szabadságvesztés jogerős kiszabása után, de még a szabadságvesztés megkezdése előtt követ el szándékos bűncselekményt,
- ha a szabadságvesztés tényleges végrehajtása alatt vagy
- a feltételes szabadság tartalma alatti elkövetés, amelyben, ha a bíróság az elkövetőt szabadságvesztésre ítéli, a bíróság a feltételes szabadságot megszünteti.

A bírói gyakorlatban felmerült az a kérdés, hogy az elkövető kizárt-e a feltételes szabadságra bocsátásból akkor, ha olyan szándékos bűncselekmény miatt ítélték szabadságvesztésre, amelyet a korábbi végrehajtandó szabadságvesztésre ítéletét követően, az e büntetés végrehajtása során engedélyezett feltételes szabadság letelte után követett el, de a feltételes szabadságot több, különböző ügyben megszüntették. A Kúria a 6/2013. BJE-ben a kérdést igenlően válaszolta meg,

azaz csak a feltételes szabadság megszüntetésének végleges elmaradása esetén lehet a hátralevő részt a büntetés utolsó napjával kitöltöttnek tekinteni.

A határozott ideig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás új szabályai határozott előrelépést mutatnak. Azért, mert az 1978. évi Btk ide tartozó rendelkezései relatíve enyhének bizonyultak (a 2/3 büntetés kitöltése utáni szabadulás), attól még uniós kitekintésben a legszigorúbbak közé tartoztak.

A feltételes szabadságnak a tartama egyezően a korábbi Btk.-val, azonos a szabadságvesztés hátralevő részével, de minimum egy év. Ez azt fogja jelenteni, hogy az elítélt a szabadulását követő legalább egy évig a büntetés hatálya alatt áll, még akkor is, ha ennél rövidebb tartamú a feltételes szabadság kedvezménye.

Új elem a szabályozásban, hogy a bíróság az ítéletében a feltételes szabadság tartamát egy évtől három évig terjedő időre meghosszabbíthatja, ha akként rendelkezik az ítéletében, hogy az elítélt a büntetése fele részének kitöltése után feltételes szabadságra bocsátható.³⁵

A mostani Btk. a feltételes szabadságra bocsátás, végrehajtási fokozattól függetlenül nem visszaeső elítélt esetében is a büntetés 2/3 részének kitöltése után következhet be. Az indoklás rámutatott arra, hogy a feltételes szabadságra bocsátás tipikusan az elkövető előéletéhez igazodik, ugyanis nagy a valószínűség arra, hogy a nem visszaeső elkövetők társadalomba történő visszailleszkedése sikeresebb lesz. A visszaeső elítéltek esetében hasonlóan a büntetés 3/4 részének kitöltése után lehetséges a feltételes szabadulás, persze, ha a 38.§ (4) bek. foglalt kizáró okok sem állnak fenn.

Kedvező fordulat következett be az ún. „feles” szabály tekintetében, itt különös méltánylást érdemlő esetekben a három év öt évre emelkedett [(Btk. 38.§ (3)]. Ez szintén összefügg a felfüggesztett szabadságvesztés kiiktatásával.

³⁵ Balogh Ágnes - Hornyák Szabolcs - Makai Lajos: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, Menedzser Praxis, Budapest, 2014. 127-129. o.

A jogintézmény alakulására jellemző volt, hogy az 1950-es évek kivételével ennek lehetőségéről a anyagi büntetőjog rendelkezett. Ennek értelmében a perbíróóság az ítéletében állapította meg a határozott ideig tartó szabadság-vesztés büntetés kiszabása esetén a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját vagy azt, hogy ennek alkalmazása kizárt.

Alapvetően anyagi jogi mellett lényegében végrehajtási kategória is, a progresszív büntetés-végrehajtás utolsó fokozata.³⁶ Vagyis átmenetet képez, sajátos anyagi és végrehajtási kettősség jellemzi.³⁷

Az életfogytig tartó szabadságvesztés a büntetési rendszerünkben a 23/1990. (X.31.) AB határozat elfogadását követően a legsúlyosabb kiszabható büntetésünk, de minden esetben alternatív szankcióként szerepel a tíz évtől húsz évig, ill. öt évtől húsz évig terjedő szabadságvesztés mellett. Csak olyan elkövetővel szemben szabható ki, aki az elkövetéskor már betöltötte a huszadik életévét. A büntetés végrehajtási fokozata értelemszerűen fegyház.

Az életfogytig tartó szabadságvesztéssel összefüggésben két dolgot kell megjegyezni:

- egyfelől, mind a régi, mind az új törvény indokolási, valamint számos jogirodalmi vélemény határozatlan tartalmúnak tekinti. Ez azért vitatható, mert kétségtelenül tartalmaz határozatlansági mozzanatot, mégsem tekinthető teljes egészében annak, még a „tész” sem. Az új Btk. indokolása ellentmondásos, hisz először azt mondja ki, hogy határozatlan tartamú, utána pedig azt mondja, hogy mégsem tekinthető határozatlan tartamú szabadságvesztésnek. A valódi határozatlan szabadságvesztésnél a bíróság ítéletében sem határozza meg a szabadságvesztés tartalmát, hanem a büntetés végleges tartalma többnyire a büntetés-végrehajtási hatóság döntésétől függ.³⁸ Az életfogytig tartó szabadságvesztésnek nem a határozatlansági vetülete, hanem

³⁶ Lőrincz József - Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon. Budapest, BVOP, 1997. 110., Vö. Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. 2. kiadás. Budapest, HVG-ORAC, 2010. 290., Kabódi Csaba - Lőrincz József - Mezey Barna: Büntetéstan alapfogalmak. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2005. 104-105., Horváth Tibor - Lévy Miklós (szerk.): Magyar Büntetőjog Általános Rész. Budapest, Complex, 2012. 371. (A Hivatkozott rész szerzője Görgényi Ilona). In: Nagy Ferenc: A szankciórendszer, Tanulmány, Jogtudományi Közöny, LXX. évf., 1/2015., 3. o.

³⁷ Nagy Ferenc: A határozott ideig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátásból. In: Börtönügyi Kaleidoszkóp. Ünnepi Kötet Lőrincz József 70. születésnapja tiszteletére. Budapest, Bv. Tudományos Tanácsa, 2014. 158. o.

³⁸ Vö. Györgyi Kálmán: Büntetések és intézkedések. KJK, Budapest, 1984. 260-261., Földvári József.: Magyar büntetőjog általános rész. 6. átdolgozott kiadás. Osiris, Budapest, 2002. 256., Nagy Ferenc: Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésről. In: Tanulmányok a Btk. Általános részének kodifikációjához. Budapest, HvgOrac, 2005. 177., Nagy: i.m. (l.jegyzet) 277. o.

az adja a sajátos jellegét, hogy akár az elítélt élete végéig is tarthat. Utóbbi nem lenne összhangban a nulla poena sine lege certa jogállami követelménnyel.

- az életfogytig tartó szabadságvesztés értelmezésével kapcsolatban: a „főszabály” az, hogy nem jelent az elítélt élete végéig tartó fogvatartást, azonban válságos idők közepette kevésbé szokták tiszteletben tartani az emberi jogokat, éppen ezért megfordulni látszik a tendencia, vagyis akár az elítélt élete végéig is tarthat ez a büntetés.

Ahogy *Tóth Mihály* is rámutatott arra, az új törvény az életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatban csak kisebb pontosításokkal élt, de lényegi változtatást nem hajtott végre.

Még a 44. § (1) bek. csak látszólag korlátozta a feltételes szabadulás kizárásának lehetőségét, valójában 22 bűncselekménynél lehet elvonni azt, persze csak akkor, ha azokat személy vagy dolog elleni erőszakkal követik el. Ez a rendelkezés formai és tartalmi szempontból egyaránt kifogásolható volt, hiszen a megszorító feltétel alkalmazása (vagyis a „tész” kizárása) egyes bűncselekményeknek (jármű hatalomba kerítése, emberölés, emberrablás etc.) a súlyosabban minősülő eseteire vonatkozott. Ezt külön kiemelni azért is lett volna felesleges, mert a fenti bűncselekmények alapeseteire sincs mód „tész” kiszabására. Végül, négy bűncselekménynél nem tette lehetővé a feltételes szabadulás kizárásának lehetőségét elegendő lett volna ezekre utalást tenni.

Azt a kérdést, hogy az erőszakos többszörös visszaesők esetében a feltételes szabadságból való kizárás vonatkozik-e a legsúlyosabb büntetésre ítélt erőszakos visszaesőkkel szemben lehet-e alkalmazni, ezt igenlően döntötte el.

Az új Btk. nemcsak az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását teszi lehetővé, hanem az erőszakos többszörös visszaesés legsúlyosabbnak minősülő formáinál kizárta azoknak a felülvizsgálatát is, vagyis azon kívül, hogy meghatározta a büntetési nemet, eldöntötte annak az elítélt élete végéig tartó hosszát is.

Ez ellentétesnek bizonyult alapvető emberi jogi normákkal és az Alaptörvény szellemiségével is: (habár az Alaptörvény a halálbüntetés tilalmáról hallgat, leszögezte) „Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.” Itt

lényegében egy alkotmányos korlátként megfogalmazott szabály segítségével emelték alaptörvényi szintre az életfogytig tartó büntetés, tették ezt azzal, hogy az Alkotmánybíróságot is passzivitásra kényszerítették. Felvetődött a kérdés, hogy valóban kizárták-e az alkotmányos kontroll lehetőségét, amelyre az a válasz érkezett, hogy formálisan igen, de ez nyilvánvalóan ütközött volna a pozitivisták megközelítésmóddal. Ugyanis az Alaptörvény kimondja az emberi méltóság sérthetlenségét, tiltja az embertelen büntetést, kiolvasható belőle a bárkit megillető jogbiztonsághoz való jog, valamint annak eldöntése hogy az Alaptörvénynek az elidegeníthetetlen emberi jogokat érintő, általános, deklaratív rendelkezései és valamely konkrét előírása közötti összeütközés esetén melyiknek van nagy primátusa, ennek eldöntése az Alkotmánybíróságra tartozik. A Strasbourgi Emberi Jogi Bíróság Nagykamarája az Egyezményvel ellentétesnek nyilvánította az életfogytig tartó szabadságvesztésnek azon formáját, amelyből véglegesen kizárják a szabadulás lehetőségét. itt nem a „tész” ütközött emberi jogi szabályokba, ellenkezőleg, annak felülvizsgálatának a kizárása. (ld: Vinter and Others v. The United Kingdom - Application nos. 66069/ 09, 130/10 and 3896610 - 9.07.2013.)

A Btk. 81. § (4) bekezdése szerint, ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül, legalább három, különböző időpontokban elkövetett bűncselekmények tekintetében, befejezett, személy elleni bűncselekményt követnek el a büntetési tétel felső határa a kétszeresére fog emelkedni. Ennek következtében, ha a büntetési tétel felemelt felső határa a húsz évet meghaladná vagy a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül bármelyik, életfogytig tartó szabadságvesztéssel is lenne büntethető, akkor az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.

Ezt követően kisebb kompromisszumra hajlandó volt a jogalkotó: három bűncselekmény alaki halmazatát kizárta a kötelező életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélet esetköréből.

A befejezettség kikötése mellett, még kirívó lehet az, hogy viszonylag rövid időn belül könnyű lehet három, befejezett erőszakos bűncselekményt anyagi halmazatban elkövetni. Ebben az esetben nem kívánatos az elkövetőt a bíró döntése helyett a törvény betűjére bízni.³⁹

³⁹ Tóth Mihály: Az új Btk. legfontosabb újításai, különös tekintettel a büntetési rendszerre, Ügyvédek lapja, LII. évf., 5. szám, 2013., 13. o.

Tehát az új Btk. az életfogytig tartó szabadságvesztést fakultatíve rendeli büntetni a határozott tartamú szabadságvesztés mellett 22 bűncselekmény esetében.

Elsőként arról kell döntenie, hogy melyik szabadságvesztési változatot tartja indokoltnak fenntartani. Ez alól kivételt jelentenek a legszigorúbb halmazati és bűnisméltési szabályok (új Btk 81. § (4) és 90. § (2), ahol ugyanis az életfogytig történő kiszabás kötelező. Ahogy a fenti álláspont és bírósági döntés is már utalt rá, az Alkotmánybíróság a III/491/2013. számú határozatában a korábbi Btk. 85. § (4) bek. és az új Btk. 81. § (4) bek. alaptörvényellenesnek ítélte és visszaható hatállyal megsemmisítette.

Ha a bíróság úgy dönt, hogy nem zárja ki feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, „annak legkorábbi időpontját, legalább huszonöt, legfeljebb negyven évben” határozhatja meg. Ez azt jelenti, hogy az előző Btk.-nak a rendelkezései, azoknál a bűncselekményeknél, amelyek „legalább húsz évben” (ezek elévülhettek) és „legalább harminc évben” (itt a bűncselekmény büntethetősége nem évül el) az új Btk.-ban már huszonöt és negyven év közötti időtartamra módosultak.⁴⁰

A feltételes szabadság tartama minimum tizenöt év, de a Btk. ennek felső tartamáról már nem rendelkezik.

3.1.2. Az elzárás

Az régi Btk. az egységes szabadságvesztés és differenciált végrehajtás elvét követte. Ehhez képest a hatályos Btk.-ban a szabadságvesztésen túl megjelenik egy új, önálló büntetési nem, amely az elzárás. Vagyis az új törvény nem egységes szabadságvesztés büntetést, hanem jogtechnikai szempontból szabadságelvonással járó büntetések több formáját különbözteti meg.

A hazai jogalkotói megoldás gyengesége volt az, hogy például a pénzbüntetés vagy a közérdekű munka helyet kapott a szabálysértési törvényben is. Ezt orvosolta a új szabálysértésről szóló 2012. évi II. törvény, hiszen már szabálysértési elzárást nevesít.

⁴⁰ Az életfogytig tartó szabadságvesztés hazai helyzetéről. ld: Kiszely Pál-Nagy István: Az idő rabságában. A hosszú időre ítélték büntetés-végrehajtásának helyzete a Szegedi Fegyház és Börtönben. Börtönügyi Szemle, 2012. 3. sz. 1-16. o.

A rövid tartamú szabadságvesztés „speciális” formájaként fogható fel a büntetőjogi elzárás büntetés, ennek törvényi legrövidebb tartama öt, míg leghosszabb tartama kilencven nap. A Különös részen belül a legenyhébb konkrétan meghatározott szankció, tehát főszabályként e részben kizárólag szabadságelvonás szerepel. Jelenleg tizenhárom bűncselekménynél találjuk meg, mint például önkényuralmi jelkép használata, magán- levéltitok megsértése stb. tizennégy esetben, ami azt jelenti, hogy a minősített adattal visszaélés legenyhébb alakzatánál, valamint gondatlan változatnál fordul elő. Ezekben az esetekben ugyanakkor a bíróságnak lehetősége van az elzárás helyett más, szabadságvesztéssel nem járó büntetéseket kiszabni [(Btk. 33.§ (5))].

Hangsúlyozni kell azt, hogy az elzárás nem a szabadságvesztés egyik alternatívájaként kezelendő, azért, mert szabadságelvonást csak szabadságot el nem vonó szankció helyettesíthet. Kritikaként megfogalmazható, hogy valójában nem volt szükség ennek az új büntetési nemnek a bevezetésére, hisz a szabadságvesztés általános minimuma akár három hónapnál is rövidebb lehetne.

Az elzárással kapcsolatban meg kell említeni a 2013. évi CCXL. törvény (új Bv. kódex) ide vonatkozó szabályait is. Ezt a büntetést külön jogszabályban kijelölt bv. intézetben kell végrehajtani. Ennek végrehajtására a szabadságvesztés fogház fokozatát rendeli alkalmazni Az a törvény. A Bv. törvény indokolása rögzíti, hogy az elzárás szabályai önállóan, a szabálysértési elzárástól elkülönítetten kerülnek rendelkezésre, viszont ez általános jelleggel mégsem érvényesülhet [(Bv. kódex 273.§ 4 (bek))], mert mind az elzárásra ítélték, mind a szabálysértési elzárást követők együttesen is elhelyezhetők. Az elzárásra ítélt jogai és kötelezettségei többnyire megegyeznek a fogház büntetését töltő elítéltével, pl. saját ruháját viselheti, havonta kétszer fogadhat látogatót vagy hetente kaphat csomagot.

IV. Összegzés

Angyal professzor úr szavai a XXI. században is helytállónak bizonyulnak. Alapvetően egy jó törvény született, bár sokan rosszabbra számítottak, ennek ellenére bizonyos esetekben érdemes lenne megszívlelni mind az elmélet, mind a gyakorlati szakemberek azon állásfoglalásait, amelyek felhasználhatók lennének az esetleges finomhangolások során.

Irodalomjegyzék

Angyal Pál: Büntető törvénykönyvünk revíziójának szükségessége. Különlenyomat a Magyar Jogászegyleti Értekezések 1937. évi 2. számából. Budapest, 1937. 10.

Balogh Ágnes - Hornyák Szabolcs - Makai Lajos: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, Menedzser Praxis, Budapest, 2014.

Ligeti Katalin: Kriminálpolitika. In: A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve (szerk. Borbíró Andrea-Kerecsi Klára): I. kötet, Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2009.

Ligeti Katalin: A humánus büntetés. Élet és Irodalom (2005)

Wiener A. Imre: Büntetőpolitika-büntetőjog. In: Büntetendőség-Büntethetőség. KJK-KERSZÖV, Budapest, 1999. 11.

Samu Mihály: Jogpolitika. A jog humanizálása. Akadémiai Kiadó, 2008.

dr. Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben, Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola - <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523>

Duff, R. A.: Punishment, Communication and Community, Oxford University Press, (2001)

Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. 2 kiadás. Budapest, HVG-ORAC, 2010.

Nagy Ferenc: A szankciórendszer, Tanulmány, Jogtudományi Közlöny, LXX. évf., 1/2015.

Nagy Ferenc: A határozott ideig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátásból. In: Börtönügyi Kaleidoszkóp. Ünnepi Kötet Lőrincz József 70. születésnapja tiszteletére. Budapest, Bv. Tudományos Tanácsa, 2014.

Nagy Ferenc: Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetéséről. In: Tanulmányok a Btk. Általános részének kodifikációjához. Budapest, HvgOrac, 2005.

Kadlót Erzsébet: Az új Btk. szankciórendszerének lehetséges kihatásai az ítélkezési gyakorlatra, Fundamentum, Az emberi jogok folyóirata, 4/2013.

Gönczöl Katalin: A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája, Büntetőjogi Kodifikáció, 7. évf., 2007, 2. szám

Bárándy Péter: A közvetítői eljárás büntető ügyekben [megjelenés alatt] (2007)

N. Jareborg: ld. m.: 20. o., 24. o., *Lévay Miklós*: A büntetőjog társadalmi szerepének változása Magyarországon 1985-től 2005-ig, Magyar Jog, 2006/12.

Johnstone, G.: Restorative Justice Cullompton, Willan Publishing, 2002.

Vigh József: Új irányzat a büntető igazságszolgáltatásban, Györgyi Kálmán ünnepi kötet, Bibliotheca Iuridica, Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának tudományos kiadványai, Libri Amicorum, 11. 2004.

Tóth Mihály: Az új Btk. legfontosabb újításai, különös tekintettel a büntetési rendszerre, Ügyvédek lapja, LII. évf., 5. szám, 2013.

Györgyi Kálmán: Büntetések és intézkedések. KJK, Budapest, 1984.

Földvári József: Magyar büntetőjog általános rész. 6. átdolgozott kiadás. Osiris, Budapest, 2002.

Quetelet, A.: Sur l'homme et développement de ses facultés ou essai de physique sociale, 1935.

Liszt F.: Lehrbuch des deutschen Strafrecht, 1905.

Kónya István: A Btk változásai, avagy a Btk elmúlt évtizede, Magyar Jog, 9/2010.

Tóth Mihály: Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél (Tanulmányok), Állam- és Jogtudomány, LII. évf., 2011.

Fellegi Borbála: Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon. Budapest, Napvilág Kiadó, 2009.

Domokos Andrea: A büntetőpolitika koncepcióiról, Rendészeti Szemle, 2007/7-8.

Korinek László: A büntetőpolitika irányelvei Magyarországon. In: A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005 (szerk.: Jakab András - Takács Péter). I. kötet. Gondolat-ELTE ÁJK, 2007.

Boóc Ádám-Fekete Balázs (szerk.): Il me semblait que j'étais moi-même ce dont parlait l'ouvrage - Liber Amicorum Endre Ferenczy: *Tóth Mihály*: A legújabb büntetőjogi kodifikáció kezdetei, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2012.

Szántó Otília: Változások a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények körében, Új irányok és hangsúlyok, OTDK-dolgozat, 2014.